List 17. **NOVICE** Tečaj XXVI.

gospodarske, obrtniške in narodne

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 22. aprila 1868.

Gospodarske stvari.

Nova iznajdba o svilni preji.

Svila (žida) se s kokonov (mešičkov) dandanes mota s tem, da se kokoni položé v kotel z vrelo vodo. Po naznanilu pruskega konzula R. Schramma je hči znanega kemikarja Zambrini-a iznajdla po drugi poti svilo motati s kokonov in to brez škode za svilo samo. Mrzli vodi, v kteri se kokoni mehčajo, se namreč dodá nekaj, kar razstopi vez okoli kokona zamotanih nitek, kar pa je dozdaj le sami iznajdnici znano; volja jo je pa, to skrivnost razglasiti za 2000 frankov in potrditi po veliki skušnji.

Dobiček te nove iznajdbe je neki čveterni:

1. prihranijo se drva, kterih je treba, da se napravi vrela voda;

2. nit, ktera se mota s kokona, se lepše sveti in je bolj elastična, tedaj tudi močnejša, kakor če se kokoni valjajo v vreli vodi;

3. črv ostane živ v kokonu (mešičku), iz kterega ob svojem času izleze metulj, ki jajčica leže;

4. golemu črviču se brž na životu pozná, ali je zdrav ali bolán, in po takem si more svilorejec lahko odbrati zdrave živalce za pleme. Zdrava puža (pupa) je skozi in skozi kostanjeve barve, bolna je črna.

Mi dostavljamo tej novici le to: naj bi vlada kupila to skrivnost od iznajdnice in jo potem razglasila svetu, ker med brati je vredna ta skrivnost 2000 frankov, ako je res to, kar se jej gori na hvalo pripoveduje.

Ako se ta iznajdba res potrdi, bode nam novo znamenje, da koló napredka žene svet, ki danes že dobí, o čemur je še pred malo leti mislil, da ni mogoče.

Tobak.

C. kr. finančno ministerstvo je z dopisom od 25. sušca t. l. dovolilo družbi kmetijski na Dunaji, da sme letos za poskušnjo na 5 krajih dolnje Avstrije tobak sejati, toda na vsakem teh 5 krajev k večemu le en oral (joh) zemlje ž njim obsejati, pridelek pa mora v cesarsko tobakovo fabriko v Hainburg prodati.

Morebiti da pride kmalu čas, ko se bode tobak smel tudi drugod sejati in da setev tobaka neha biti samotržtvo državno in ga bojo kadaj pridelovali kmetovalci v vseh deželah, kjer je svet za to pripraven. Gledé na to prihodnost naj o tobaku kaj več povemo.

Njiva nasajena s tobakom je kaj lepa. V ravnih vrstah grm pri grmu tako, da je prav lep gozdek videti. Lahko bi se v njem skril, zakaj večidel so grmi še več kakor pet čevljev visoki. Krepko in ravno steblo, iz kterega na dolgih reclih (štilcih) široko, sočnato in lepnato (klebrig) listje in visoke cvetne lati poganjajo.

Ako rastline le malo bolj ogledaš, kmalu zapazi dve sorti. Prva je krepke postave, ima trdo, usnjast in bolj okroglasto listje, gosto pa majheno, zelenoru meno cvetje. Vidi se, da je bolj prostega rodú in ime nuje se tobak kmečki (nicotiana rustica). Sosed njegov ima tanko steblo, zalo, tankokožno, lepo dišeče, ozko in osatno (špičasto) perje, ki brez reclov na samem steblu sedi. Cvetje njegovo se v dolgih latih kviško vzdiguje in je prijetne rožorujne barve. Ta je tobak virginski (nicotiana tabacum). Ta sam po sebi že bolj žlahen je za gospôdo, kteri močni in ostri kmečki tobak noče prav dišati.

Te dve sorti so v naših deželah navadne. Vendar nikoli ne zrastejo tako lepo, kakor v svoji amerikanski domovini.

V našem cesarstvu ga posebno sadijo na Ogerskem, kamor so ga iz vzhodnih dežel preselili. Za cesarja Jožefa II. začeli so tudi amerikansko seme sejati, vendar ni hotelo kaj dobro obroditi. Na velikih pustah južno-ogerskih raste posebno dobro. — Še boljši kakor na Ogerskem raste na Grškem. Večidel se tukaj rudečecvetni sadí. Najbolj cenijo tistega, ki se v argiški dolini prideluje in kteri se skoraj ves v Carigrad zvozi. Kajti Turek ne pozná veče sladkosti kakor leno čépeti in skoz tobačji dim v beli svet gledati — brez misli. Na Turškem je tobak v haremu kakor v ribški koči poglavitna reč. Srkajo ga skoz drage cevi višnjeve, jasminove itd., na kterih še z diamanti in drugimi dragimi kamni okinčane ustnike imajo, tako, da ena cev sto do tri sto cekinov veljá. Sicer je Turek v vsem za evropejskimi narodi zaostal, samo o tobakariji je pred nami. In ko se sicer vse po pariški módi ravná, tobakar vendar turške dimke, turške cevi, turški tobak najbolj čisla. V mali Azii se celó tobak samo zbog cvetja sadí, iz kterega žlahen missiri napravljajo. Hitro hitro se mora sušiti; mnogo dela potrebuje, ako ima močnega pa vendar milega duhá dobiti. Težavno pripravljanje ga pa tudi neverjetno draží, zato ga le turški paše pijejo.

Kinezi se tudi za tobak nimajo Kolumbu zahvaliti, ker so ga že davno prej smukali, predno se je še Kolumbu o Ameriki sanjalo. Najbolj sadé grmastega (n. fruticosa) in kinežkega (n. chinensis). Drobno ga razrezujejo, skrbno ga sušé in pripravljajo, nekterokrat ga tudi še malo z opiom pomešajo. Taka žlahna stvarca se pa tudi le sesá iz dimek, ki niso veče od šivarskega naprstnjaka. Tako so Kinezi tudi v tobakopitji Kinezi. Tudi na otokih Java in Manila se pogosto sadí. Na Javi raste posebno azijatiški tobak (n. asiatica), lep grm z rumenkastim listjem, ki pa malo po prsti diší. Iz manilskega delajo se žlahne, okrogle manilke, kterih

je le malo pravih pri nas dobiti. V Indiji tobakoreja ni kaj imenitna, akoravno se je vzhodno-indiška kompanija za njo trudila.

Pravi tobaški raj je v Ameriki, domovini njegovi. Tukaj raste največ sort in med njimi tudi najboljše. V severni Ameriki je tobakoreja imeniten del v kmetijstvu. Najboljšega prideljujejo v Marylandu, kteri ima rumeno, sladko, tanko in leskeče listje. Na reki Ohio raste v posebno velikih grmih. Virginija, kjer se je jel tobak najprej obdelovati, tudi zdaj še dober tobak rodí. Najimenitnejše naselbine so na Št. Jakobski reki. Dajejo veliko, tanko in sladkasto listje, ki je za šnofovec jako dobro. Posebno dober duh ima tudi listje kentuškega tobaka, ki radi smodke v nje zavijajo. Južna Amerika tudi ni zaostala. Ondi raste mični Varinas, kteri je v deželah, Varinas in Venezuela domá. On ima posebno lastnost, da s starostjo tudi njegova dobrota raste. V njem se dobí tudi bel črviček, kterega v drugih sortah ni najti, gotovo, ker so premočne. Najniže cenjen je brasilski tobak. Velika peresa po cimentu dišé in bi se kmalu vsem prikupila, če bi ga z večo skrbjo obdelovali. — Domovina najžlahnejših sort je pa v srednji Ameriki in na otokih. Tudi tukaj, kakor po vsi Ameriki je virginski tobak najbolj razširjen. Med drugimi rastejo tukaj posebno tobak kmečki, kratkolisti (n. breviformis) in dolgolisti (n. makrophylla). Na Peruvianskem rasete še dve sorti s srčnatim listjem, tobak deviški (n. paniculata) in soldaški (n. glutinosa). Na otokih je prežlahni havanski grm domá, posebno na otoku Kuba. Najboljša sadišča so v dolinah, ktere reke pretakajo in ktere o poletnem času vsakdanji dež poliva. Septembra začne se suhi čas. Seme se seje v gredice. Mlade sadike se potem oktobra presajajo na niže ležeče polje. Med januarjem in marcem je tobak dozoril in potem se poreže. Od tukaj pridejo žlahne Regalia, Cabargas, Cabannas in druge. Na Domingu ima tobak največe listje za obvijalo kaj pripravno. Porto-Ricco rodí tudi žlahno listje, ki je sicer malo teže, pa ne slabši ko Varinas.

Iz tega, da tobak v vroči Ameriki in sicer na otokih najlepše raste, se vidi, da mu toplo in otočno podnebje (klima) najbolj tekne. Zato ga morajo tudi pri nas, ako hočejo dobrega prirediti, v zavetje pa vendar tako saditi, da še dosti solnca dobiva. Vetrovi mu ne denejo dobro, zato so svetovali, polje z grmovjem obdajati. Lahko bi se v ta namen murve sadile. Ilovnata, apnéna in laporjeva zemlja mu je najljubša, vendar v vsaki zemlji druge lastnosti dobi. Koren rastlino redí. Kakor se koren razvijati more, tako tudi večidel rastlina zraste. V lahki, čisti in vlažni zemlji koren lahko na vse kraje poganja. Tako se bode tudi listje lahko razvijalo, bo tanko in lepe barve. V mastni in gosti zemlji ostane koren kratek in tudi listje je majheno, mastno in debelo. Sicer je tudi še gledati na druge rudninske dele, kteri se v zemlji nahajajo. Kjer je mnogo galúna in kalija, raste težek tobak, tako tudi, če se njiva z govejekom gnojí. Lahek raste v peščeni zemlji, v kteri je manj kalija, zato tudi v s konjekom gnojeni. Tobakorejec ima tedaj najprej svoje polje poznati in le pripravne sorte va-nj saditi ali pa za potreben gnoj skrbeti.

Tobakorejec ima mnogo opravila. Najprej je za dobro seme skrbeti. Staro seme ne kalí, ker ga je zrak ali prav za prav kislec v zraku, spridil. Boljše je, če je pod vodo shranjeno bilo, ker tako zrak do njega ne more. Prej ko ga seje, dene naj ga v mlačno vodo, da se malo zmehča. Potem ga spet posuší in vseje. Dobro je seme s pepélom ali peskom zmešati, da se ne vseje pregosto in da sadike svobodnejše rasti morejo. Ker je tobak toplih krajev plod, zato se morajo sadike posebno mraza in hudih vetrov zavarovati. Treba je, jim pridno prilivati in jih o pravem času pokrivati. Že so sadike lepo zrastle in o začetku junija jamejo jih na polje presajati. Tudi tù je gledati, da ne stojé pretesno; najmanj dva čevlja mora sadika od sadike stati, če hočeš lepega listja dobiti. Ako je vreme suho, je tudi še zdaj jim prilivati treba. Sadike rastejo veselo, pa tudi mnogo plevéla med njimi, kterega je izčupati treba. Potem mora še motika na polje in na slednje tudi roka lepo okoli stebla prst nakupljati. V kratkem izganja cvetje. Ali tobakorejec hoče le listje dobiti, zato cvetje odlomi, da listje več živeža dobí. Tudi vejice, ktere med steblom in listjem poganjajo, treba je odtrgavati. Konca julija začenjajo listje pobirati, najprej spodnje, o sredi avgusta pa tudi že zvrhnje. Listje se na niti naniza in v pokritih, vetra zavarovanih krajih, obesi, da se počasi suši. Posušenega zvežejo v velike zvezke in ga peljejo na prodaj.

(Konec prihodnjič.)

Znanstvene stvari.

Sporočilo

o X. odborovi seji slovenske Matice

v Ljubljani 16. aprila.

Bila je 16. aprila in vdeleževali so se je izmed vnanjih odbornikov gg. J. grof Barbo in D. Trstenjak; izmed ljubljanskih pa gg. dr. J. Bleiweis, dr. Costa, L. Jeran, A. Kos, A. Lésar, J. Marn, dr. Pogačar, J. Šolar, J. Vavrů, J. Vilhar, dr. Vončina, dr. Zupanec. Vodil jo je predsednika namestnik g. dr. Vončina. Najpred se potrdi IX. odborove seje zapisnik, in na to poroča tajnik g. Lésar o imenitniših rečéh tako-le:

Slavni odbor! Družnikov je Matici od IX. seje, ki je bila 19. dec. 1867. leta, do danes dorastlo 64, med temi 3 ustanovniki; en letnik je prestopil med ustanovnike tako, da je štiroletni letnini še doplačal 42 gld., en ustanovnik pa med letnike tako, da se mu plačana dveletna ustanovnina ni vštela za letnino. Poslednja številka glavni knjigi je 1364.

Došla sta nam dva rokopisa, ki se ponujata Matici:

a) „Početni nauk o zemljepisu“ za prvi razred nižih gimnazijev in realnih šol po Schubertu, poslovenil g. Matej Cigale. (Odbor sklene: Sedaj se ne more izdati ta knjiga, zato naj se odloží za prihodnje čase.)

b) Latinske slovnice 1. del „oblikoslovje“ sestavil o. Ladislav Hrovat. Ta rokopis se je izročil pregledovalcema drugega dela te slovnice, in Žepičeve latinske čitanke, o kterih bodeta danes poročala slavnemu odboru.

Gosp. M. Cigale 14. februarja t. l. naznanja, da ga je volja, ustreči željam matičinega odbora in dovršiti slovensko psihologijo (dušeslovje) poleg Lindnerja.

Gosp. Štempihar, kteremu se je Hafnerjeva „stenografija“ dala v spregled, še ni dovršil svojega posla.

„Slovenskega Štajarja“ nam je došlo toliko rokopisa, da se je pričela že staviti ta knjiga, in zagotovljeno nam je, da daljni rokopis ne bode delal ovire, tako da se bodeta letos tiskala 1. in 2. del, to je, „dežela“ in „prebivalci.“ Drugi del: „Narodno gospodarstvo“ in „Zgodovina“ je obljubljen za prihodnje leto. O tej knjigi so, predno se jame natiskovati, rešiti trije važni predlogi. Odsek za izdavanje knjig, čeravno v IX. seji pooblaščen, si ni upal sam rešiti jih, ampak jih predlaga slavnemu odboru, kakor so naznanjeni v dnevnem redu pod št. 7. in 8.

Za „letopis“ je g. dr. J. Bleiweis, njegov vrednik, prejel toliko gradiva, da se prične kmalo tiskati.

Pridobili smo si „Vodnikov rokopis“ ter ga na javni dražbi 3. marca Wagner-jeve zavarščine kupili za 30 gold. Odsek za izdavanje knjig, pooblaščen v 9. odborovi seji, ga je izročil g. Fr. Levstiku, da ga pripravi za natis, kakor se je odsek dogovoril ž njim. Gosp. Levstik je prevzel to delo in do srede meseca aprila obljubil dovršiti svoj posel. Za trud mu je odsek odločil 100 gold. povračila. Naj slavni odbor izreče, v koliko iztisih naj se tiska? (Odbor sklene, da se tiska v 2500 iztisih.)

Ozir tega rokopisa je pa odboru 2. marca t. l., to je, dan pred javno dražbo, došlo pismo, v kterem g. Mih. Kastelec trdi, da je ta rokopis bil njegova last in da je Wagner-ju prodal le pravico, izdajati ga, a pridržal si last do rokopisa. Odsek za izdavanje knjig je pretresaval ta dopis ter preudarivši, da Matici ni namen, nabirati starinskih rokopisov, nasvetuje: Da-si tudi je g. Kastelec s tem, da je Matica rokopis kupila na javni dražbi, zgubil pravico do njegove lastí, če jo je tudi imel, naj vendar slavni odbor sklene, da se imenovani rokopis po dovršenem natisku izročí Mih. Kastelcu, ako s pismi, kterih omenja v svojem dopisu, odseku dokaže, da Wagner-ju ni prodal lastí, in da obljubi rokopis izročiti c. k. licealni knjižnici, da ga ona hrani. (Odbor sklene: naj se odsek za izdavanje knjig prepriča v Kastelčevih pravicah do rokopisa in poroča v prihodnji odborovi seji.)

Kakor je bilo slavnemu odboru že v 7. seji naznanjeno, bil je imenovani Wagner Matici za prodane knjige dolžan 74 gld. 68 kr. — Stroški za napeto tožbo nam sicer še niso znani, vendar bi utegnili znašati toliko, da je ta dolg narastel do 100 gld. Če pomislimo, da bi bili Vodnikov rokopis gnali tudi čez 100 gld., ako bi nam ga bil kdo dražil, lahko rečemo, da sta predsednik in tajnik Matico rešila poškodovanja s tem, da sta o pravem času zarubila, kar je bilo še zateti. — Vrh imenovanega rokopisa je pa Matica, da je pravde konec, kupila tudi vse druge zarubljene knjige, ktere bi bile imele ostati, ker ni bilo kupca; te so jej tako rekoč na površek. Naj slavni odbor danes odobri to ravnanje in določi, kaj se ima zgoditi s temi kupljenimi nemškimi in slovenskimi knjigami? (Odbor odobri to ravnanje ter izreče, naj se knjige, ki niso za Matičino knjižnico, skušajo pod roko prodati.)

„Srbsko-hrvaško-slovensko slovnico“ je odsek za izdavanje knjig izročil g. profesorju Žepiču.

„Olikanega Slovenca“, kterega po odsekovem naročilu spisuje g. Iv. Vesel, kmalu pričakujemo. Da ne bode treba čakati XI. odborove seje, naj slavni odbor kar danes voli pregledovalce za ta rokopis ter pooblastí odsek za izdavanje knjig, da konečno razsodi poročalno sodbo, ter da določi pisatelju plačilo, knjigi pa število natisov. — (Odbor izvoli za presojevalce: gg. dr. Iv. Zlat. Pogačarja, Dav. Trstenjaka in M. Cigaleta — vse drugo določiti prepustí odseku za izdavanje knjig in predsedništvu.)

Odsek za izdavanje knjig je slovenskemu Atlantu odmeril 15 palcev dolžine in 12 palcev višine prav po Meyerjevem nemškem atlantu, ki je izišel v Hildburghausen-u. Na to se je tajnik po odsekovem naročilu z dotičnimi vprašanji obrnil v Hildburghausen do bibliografičnega ustava, v Goto do Justus Perthes-a, ki je izdal Stieler-jev in v Olomuc do Hölzel-a, ki je izdal Kozen-ov atlant, in sicer do Hölzel-a s pristavkom, da bi Matica zaslužek najrajši naklonila domačim umetnikom. Došli so odgovori jako različni: Justus Perthes piše, da tega dela ne more prevzeti zarad mnogih drugih del te vrste. — Hölzel odsvetuje izdajo slovenskega atlanta, češ, da bi (z 40 zemljevidi) v 1000 iztisih stal 30.000 gold. — Iz Hildburghausen-a pa se nam

1. odgovarja, da bi Matico en zemljevid v 1000 iztisih stal:

a) za kamnorez z risanjem vred . . 250 tolarjev
b) za natiskovanje . . . . . 30 „
skupaj toraj . 280 tolarjev

v srebru;
vrezan v baker 375 tol., v jeklo pa 500 tolarjev, vrh tega pa še natiskovanje 30 tolarjev;

2. pa nasvetuje, naj se Matica prav na tanko ravná po Meyer-jevem atlantu tako, da bode treba le slovenska imena vrezati v kamen in jih tiskati namesti nemških, češ, da po tem poti bi se stroški znižali na desetinko.

Odsek za izdavanje knjig toraj predlaga: naj se Matica poprime poslednjega nasveta; slavni odbor pa naj odsek pooblasti:

a) da se g. Cigale naprosi, da bi on, kakor se je bil že enkrat prijazno ponudil, prevzel poslovenjenje imen za atlant;
b) da konečno in veljavno sklene pogodbo z Hildburghausenskim bibl. ustavom. (Odbor potrdi oba odsekova nasveta.)

Po tem je poročal gosp. blagajnik dr. Zupanec, da ima Matica sedaj premoženja čez 30.000 gold. in da se za to leto porabiti sme 3118 gold.

(Konec prihodnjič.)

Slovstvene stvari.

Die slavischen monatsnamen von Dr. Franz Ritter von Miklosich.

Spisal Fr. Levstik.

(Dalje.)

Junius.

Nsl. a) bobov cvět (1466) junius, prim. bask. baguilla bohnenmonat; b) nsl. klasen ev.-tirn., Jambr. junius, ährenmonat; c) nsl. lipan Jambr., srb. lipanj junius, mlrus. łypeć, łypeń, srb. lipštak, lit. lěpinis menů, let. lěpu mēnesis julius, od lipe, katera cvete konci junija i začetku julija meseca; č) nsl. prašnik Meg. brachmonat, junius, od besede: praha, iz nem. brache; d) nsl. mlěčen Jambr. junius, ker ta mesec krave najbolje molzó; e) nsl. krěsnik, kriesnik Meg. Gutsm., krsník po Gorenjskem, kakor svedoči gosp. M. Valjavec, junius; f) nsl. rožnik kol., rožnjak Sacharov, rožen cvět Meg., Trub., rožni cvět stol.-prat., Gutsm., čšk. růžen, dolsrb. rožovy (mjasec) junius, nsl. rožocvět (nepravilno sestavljena beseda) Jambr., gorsrb. rožovc majus; g) nsl. ivanjšček ogrslov., ivanščak ev.-tirn., Jambr., ivanček novi-Jez. (pravilno: ivanščak, ivanjščak) junius; h) moj dostavek: Vodnik ima v „pesmih za poskušino“ (1806): režnicvet (ržni cvět) a v rokopisnej zapuščini: ržencvet (ržen cvět) junius, primeri temu pri Murku: ržen cvět julius, roggenblüte, kar ustreza ags. rugern augustus, Mikl. slav. monatsn. 7; i) strsl. izokъ junius, die heuschreckenzeit, strsl. izokъ cicada.

Moji dostavki. I) O krěsniku.

Laščan ta mesec tudi imenuje: krsník, uprav: kъrsník, i sicer zato, ker ě (strsl. ѣ) v novej slovenščini pada ter se spreminja v ъ: 1) vselej, kader ima na sebi ostri náglas (ˋ): nsl. bès (bъs): bès te lopi! (nekaka kletev po Dolenjskem i Notranjskem), strsl. běsъ daemon; nsl. dèd (dъd), strsl. dědъ avus; nsl. sveti Janez glavosèk (glavosъk) 29. dan avgusta meseca, iz glagola: sěk—; nsl. člèn (člъn), strsl. člěnъ articulus; v nsl. nedoločnikih (okrog Lašč): vèrt (vъrt) strsl. vrěti fervere, nsl. pèlt (pъlt) *)

*) V besedah: člъn, pъlt se l ne spreminja v soglasnik v, nego ostaja l. Pis.

*

strsl. plěti (plěvą) eruncare, nsl. smèt (smъt) strsl. směti, sъměti audere, kder je to važno, da v besedi: člъn articulus, glasnik ъ ne stopa pred soglasnik l, nego, kakor tudi v besedah: bъs, dъd, smъt, ostaja na tistem mestu, kder je bil strsl. ě, menda zato, ker čъln se ne bi dalo izgovoriti drugače nego: čъvn, čun, kar besedo tako spremení, da bi je ne bilo več poznati, — enako i menda tudi zato je: novsl. klìn (klъn) strsl. klinъ cuneus, nsl. brìn (brъn) m. poleg: brínije coll. n. wachholder, poslednje menda zopet zato, ka beseda: bъrn se tudi ne bi dala drugače izrekati, nego raztégneno: bèren, to je: bărъn (ă je nekakov kratek glas, časi z ostrim náglasom, stoječ meju a ter meju e), kakor izrékamo: stèren, to je: stărъn za strsl. besedo: strъnь f. stipula; povsod drugod iz strsl. ě porojeni glasnik ъ stopa vselej pred r ino l: vъrt fervere, pъlt*) eruncare.

(Dalje prihodnjič.)

Voša.

(Beseda za Wolfov slovensko-nemški slovnik, kterega Slovenci že tako željno pričakujemo.)

Kraj hrvatsko-štajarske meje poznamo besedo: vóša, v pomenu „vedro“, „sodček.“ Tudi Belostenec ima (str. 575): „**voſa** = vóša, carrata, Weinfass, manganum, mangania, hölzernes Weinfass, cupa, Tonne, ebria, grosses Weinfass“ itd.

Jeli je beseda ta naša?

V staroškandinavščini nahajamo besedo „ausa“ v pomenu „Schöpfeimer“, in glagol „ausa“, schöpfen, besprengen, schütten, in sicer v „Haidharvigasaga“ I. 23—25. „ârar at midhli edha auso thoftu ok thilju“ in v „frithiofsaga“ cap. 6. 6. „tha auso their upp skipit.“

Kako je iz staroškandinavščine prišla do Hrvatov in Slovencev?

Jaz mislim, da je ta beseda obče blago indoevropščine, kakor na priliko druge staroškandinavske besede gata = Räthsel, slov. gatati; gerdhi, Zaun, Mauer, slov. grad; goin, kača, srb. guja; krâka, krähe, slov. krokar, kot, geringes Bauernhaus, slov. kotja — koća; lami, Bruch, slov. lom; likja, vergleichen, slov. priličiti, prilika; maur, ameise, slov. methat. mravlja; naut, Rind, slov. nutnjak, bik (Jarnik); ol, Bier slov. ol; romr, Stimme, Geräusch, rezijanski: romonit = govoriti; saurr, Schmutz, slov. sura; stod, Pferdeheerde, slov. stado; valdi, Herrscher, slov. vlad; varr, vör, vorsichtig, slov. varen itd.

Davorin Trstenjak.

Kratkočasne in podučne drobtinice.

* Modri Salomo v Parizu. Zavoljo razsodbe nekega mirivnega sodnika je v Parizu veliko smeha. Prepovedano je namreč, da nihče ne smé kónj peljati v reko Seine (Zen) kopat. Priče so trdile, da so tožnika videli, ko je konje peljal iz imenovane reke. In sodnik je vendar sodil, da zatoženec je nedolžen. Kako to? — zato, ker ga nihče ni videl konj v reko peljati — postava pa odločno pravi, da je le prepovedano konje v reko peljati. — Je li modrost ali — zvijača? Bodi si karkoli, — sodnik je tako sodil in sodnik — se nikoli ne moti! Saj ima zmiraj §§. na ponudbo.

* Roké poljubovati je tako stara navada, kakor je stara povestnica človeštva; že modri Salomon je rekel: „Priliznjenci ne nehajo rok poljubovati.“ Pri Rimcih je bilo poljubovanje rok občno razširjeno, tako da se temu običaju še vojništvo ni zoperstavljalo. Z rimskim vesoljnim gospodstvom je prišla ta navada pod Julijem Cezarjem najpopred do Galije (sedanje Francozke), odtod se je pozneje čez ostale evropejske dežele razširila. Ta običaj je dosegel dandanašnji največo razširjenost na Ruskem, kjer si tudi možje podane pravice v vzajemni pozdrav poljubujejo.

* Navada poldnevnega obeda (kosila) je bila starodavnim narodom neznana. Rimljani so imeli glavni vsakdanji obed zvečer (coena), zato so pa tudi največo sobo „coenaculum“ imenovali. Obed postal je sčasoma iz zajtrka. Še za Ludovika XIV. (v 17. stoletji) so po celi srednji Evropi ob 11. uri dopoldne obedovali. Sè začetkom minulega stoletja se je obed na poldan preložil, pa že v prvi dôbi francozke revolucije je obed na eno popoldne preskočil. Od te dôbe so viši izobraženejši krogi obed čedalje bolj odlagali, tako da zdaj gospôda v Parizu pred 6. in na Angleškem pred 9. uro zvečer ne obeduje.

* Pobožni običaj poldnevnega zvonenja je že 1856. leta doživel 400letni spomin svojega obstanka. Ko je namreč sultan Mohamed II. proti srbskemu Belemu gradu drvil in ko se je krščanska vojska na brambo križa in domovine pod Ivanom Hunyady-om in slavnim sobojevalcem njegovim redovnikom Ivanom Kapistranom, na dolnji Donavi zbirala, ukazal je papež Calixt III., naj se po vsem krščanstvu opoldne zvoní in naj se ljudjé na to znamenje v pobožni molitvi za zmago krščanske vojske k Bogu obrnejo. V krvavi bítki, ki je bila kmalu potem 20. julija 1456, je bila turška vojska čisto potolčena. Sporočilo te zmage je dobil sv. oče 6. avgusta ter je ukazal, naj se v spomin radostne te novice ta dan praznik spremenjenja Gospodovega praznuje.

Po českem Mihajlov Šimonović.

Dopisi.

Iz Pešta 14. apr. T. — Na svojem potovanji prišedši v Pešt našel sem tù veliko zadovoljnost, ker Magjarom dozdaj vse po volji gré; tudi naj nihče ne misli, da jim novcev manjka; naredili so pri svojem „Ausgleichsverfahren“ prav dobro kupčijo. Vendar tudi nisem prezrl skrbí zarad tega, kako se bode izmotalo še to, da dobijo svojo lastno armado. Beust, ki je Magjarom oni kruh rezal, kterega so tako veseli, jim bode tudi zarad armade dovolil vse, kar koli je le mogoče do tiste meje, da se saj na videz ohrani jednotna armada. Le to dela nekterim bolj previdnim kolovodjem sive lase, da je Perczel narod tako razdražil, da — kakor je krvava bítka v Felegyhaci kazala — bode „lastna ogerska armada“ tista točka, na kteri se utegne dvalizem skrhati. Iz vsega je to očitno, da rečí na Ogerskem tako stojé, da je še le začetek tega, kar nekteri konec imenujejo. Ako Košut, ki je še zmiraj malik prostemu narodu, prelazi kadaj mejo ogersko, kmalu bo Perczel-na v tisto jamo pokopal, ktero Perczel zdaj Košutu koplje. Doživeli bomo še čudne rečí! — Za slovesno obhajanje rojstva cesarskega novorojenčeka se delajo velike priprave. — Po vsem potovanji sem videl ozimino na polji prav lepo; tako, da se sme upati dobra letina. — Iz vojaške Granice se sliši žalostna pa gotova novica, da je poslednja dva meseca okoli 10.000 ovác zavoljo pomanjkanja klaje pocepalo.

Iz Savinske doline 15. apr. —n—. — Lepa Vam hvala, predrage „Novice“, da tako srčno povzdigujete svoj glas za to, da se odvrne grozna nesreča od revnega kmeta, ki jo mu žuga novi davek na premoženje, kakor ga namerava novi minister. S tem predlogom je

*) Strsl. besedi: vrъtъ hortus, plъtь f. caro izgovarjamo: vărt, póvt. Pis.

pač minister očitno pokazal, da ne pozná dežel, kterim vladuje. Mislil je gospod, Bog zná koliko dobroto da skaže kmetom, ko je odločil, da kmetije pod 1500 gld. vrednosti naj bojo novega davka proste; — al mar minister ne vé, da premoženje večine naših kmetov obstaja ravno v zeló zadolženem kmetijstvu, — da tedaj one polajšave z 1500 gold. bode malokdo deležen in po takem je ministrova dobrota le — na papirji. Posestnika, ki ima malo posestvo, bi ta davek neusmiljeno prijel in najbolj njega; vsak drug si more še kakor koli drugač pomagati ali svojega bremena nekoliko na druge rame odložiti, — le gruntni posestnik, ako ni grajščak, se ne more nikamor ganiti. Koliko neki mu njegovo premoženje (zemlja) dobička donaša, ako je bila letina slaba? Revež se je trudil celi čas in seme kupoval, a kaj včasih pridela? In če mu ni toča, povodinj ali kaka druga silna uíma vzela vsega, se mu gruntni davki še ne odpišejo. In za to nič, kar pridela, mora krvav davek plačevati, — zdaj mu pa minister še vrh tega hoče naložiti drugo butaro! O modrosti novega finančnega ministra se je marsikaj slišalo govoriti; al za Boga! je li to modrost, ako se gospodar loti svojega premoženja? In kaj mar je ta davek druzega kot krhanje premoženja? Rekel je sicer, da ta davek ima le za 3 leta biti, — verjamemo mu, da on ima pošteno to misel; al vprašamo ga: ali ne vé, da tudi vojskina priklada je imela biti le za čas vojske — in vendar nas žuli še dandanes! Celo negotovo je, ako minister današnji čas za 3 leta kaj odločuje, kajti ministri se preminjajo sedaj od danes do jutri.

Iz Koroškega blizo Vélikovca 15. apr. *(Strašna dogodba.)* Dne 30. sušca so šli z Obrov oče in dva sina na sejm v Gribinj za konjske mešetarje. Iz sejma hodé začne Andrej očeta zavoljo neke zamere z bičem pretepati. Pozneje v krčmi vkup pridejo in onde zopet očeta s pestmi bunka. Na to vzame sin France nož in ga do roga bratu Andreju zabode v glavo. Nesrečnež je še 8. dne t. m. po strašnih bolečinah umrl. Kakoršno življenje, takošna smrt!

Iz Gorice. — Naznanite drage „Novice“ žalostno novico, da prečastiti gosp. pater Mansvet Šmajdek je v Kostanjevici umrl veliki petek, še le 49 let star. Rajnega Šmajdka, izvrstnega slovenskega pisatelja in govornika imé sloví povsod, kjer je slovenskega naroda kaj; vzlasti njegovi cerkveni govori so biser duhovnega slovstva. Veličastni pogreb o veliki noči kazal je, da smo v prerani grob po hudobni pljučnici položili ljubljenca Slovencev. Bodi mu večen spomin!

V Kastvu 17. aprila. — Včeraj smo imeli priložnost, poslušati pololetno preskušnjo v početni šoli kapelanije Rukovačke v župi Kastavski. Ne moremo si kaj, da ne bi očitno dali srčne hvale vrlima učiteljema duhovnikoma častnima gospodoma Jožefu Jancu in Francu Kraljiću ravno tako za dobri napredek mnogobrojnih učencev, kakor za posebno izvrstni način podučevanja njunega. Še posebno naše veselje pa je bilo to, da smo ovi dan našli ondi slavnega rodoljuba, pesnika in glasbenika narodnega gosp. Blaža Potočnika, zaslužnega župnika v Št. Vidu nad Ljubljano, ki je prišel obiskat svojega župljana gosp. Franceta Kraljića in pogledat naše primorje, kteremu nismo umeli bolje pokazati svoje iskreno spoštovanje, nego da smo popevali lepe njegove pesme. — Pri radosti polnem obedu so se napijale srčne napitnice slavnemu gostu in mili naši domovini. Na slovó smo izročili milemu nam gospodu pismeno spomenico, podpisano od vseh mnogobrojnih gostov in častiteljev njegovih; danes pa nam srce ni dalo, da ne bi bili šli še enkrat pozdravljat na pošto odišlega ljubljenca, ko se je peljal iz Reke na Št. Peter v svojo domovino. Bog ga živi še mnoga mnoga leta!

Iz Trsta 15. apr. — Mnogim bralcem „Novic“ bode morebiti všeč, ako zvedó tukajšnjo kupčijo sè žitom in moko lanskega leta. V Trst se je pripeljalo v vsem skupaj 1 milijon in 35.450 centov pšenice, rži 49.973, koruze 340.137, ječmena 145.695, ovsa 174.780, vsega tega žita skupaj 1 milijon in 746.035 centov; — izpeljalo se je iz Trsta pšenice 864.150 centov, rži 49.857, koruze 328.848, ječmena 118.022, ovsa 131.093, skupaj 1 milijon in 491.970. Prišlo je imenovano žito v Trst po morji iz Laškega, iz avstrijskih luk, od Donave, iz Ruskega, iz Turškega. Iz Ogerskega, Banata, Srbije in Bosne so ga pripeljali 1 milijon in 579.609 centov in sicer največ pšenice. — Iz Trsta so ga izpeljali največ na Angležko in Francozko, sicer pa tudi v Belgijo, Portugaljsko, na Laško, Španско, Holandijo, Egipet in avstrijske luke. Kar se moke tiče, so mlini tržaški in okolice njene, z vpeljano moko od druzih krajev skupaj, na tržaški trg postavili 641.000 centov moke, namreč 150.745 centov tržaške moke, 251.425 centov iz avstrijskega cesarstva po železnici in 18.450 na navadnih kolih, 220.380 centov pa iz avstrijskih luk po morji. Od teh 641.000 centov se je 218.754 centov v Trstu in okolici povžilo 422.246 centov pa po morji izpeljalo v Brazilijo, na Angležko, Egipet, izhodnje Indije, Grško, Turčijo, Laško, Portugal in v avstrijske luke.

Iz vipavske doline. — Na mesto umrlega župana Slapenskega gosp. Jožefa Ferjančiča je izvoljen za župana gosp. Filip Halek.

Iz Borovnice 17. apr. R. — Včeraj popoldne 12 minut pred četrto uro smo precej močán, zemljo zibajoč potres čutili, ki je od viharne sape spremljevan od juga proti severu prišedši — kakor se je nam dozdevalo — kake 3 sekunde trajal. Naj še omenim, da vkljub precej hladnemu vremenu v naši okolici bukovo drevje (Fagus sylvatica; L) že zelení in črešnjevo drevje pa že nekaj dni prav lepo cvetè.

Iz Ljubljane. *(Iz seje deželnega odbora 17. dne t. m.)* naznanimo s tem-le važnejše razprave. — Gosp. Fid. Trpinec, deželnega glavarja namestnik, je Njih Veličanstvo za zdravja volja prosil izpusta iz tega opravilstva; c. k. vlada naznanja deželnemu odboru, da je Nj. Veličanstvo v to dovolilo. — Soseska v Ostrožnem brdu prosi, naj bi stroški za napravo mostú čez Reko v Ostrožnem brdu, ki so cenjeni na blizo 1400 gold., se plačali iz deželnega zaklada. Odbor ni mogel v to dovoliti, ker po sklepu deželnega zbora se more iz dež. zaklada le na pomoč priti cestam in takim stavbam, ktere spadajo v tako imenovane skupne ali „kantonske“ ceste in so posebno važne in drage; ta most pa je le stavba, ki sosesko veže s sosesko. — Županiji Dolenje Vasí se od nekterih soseščanov delajo zapreke zarad posipanja soseskine poti od Rakitnic do kočevske kantonske ceste. Da deželni odbor more pravično soditi o tej stvari, bila je c. kr. okrajna gosposka v Kočevji naprošena, naj mu to reč razjasni. — Nekoliko krčmarjev v Bistrici na Notranjskem je odboru pritožbo podalo zoper sklep občine, po kterem se je 20 odstotkov priklade naložilo na vžitnino. Ker je bila ta priklada v občinskem odboru postavno sklenjena, deželni odbor pa spoštuje avtonomijo in pravice občin, zavrgel je omenjeno pritožbo. Ravno tako je zavrgel tudi pritožbo nekterih soseščanov zoper račun trga ribniškega, ker deželni odbor nima nikakoršne podlage, da bi pritrdil toživcem. — C. kr. okrajna gospôska v Kočevji je imela navado, da je bolnike iz Kočevskega na vozovih dala v ljubljansko bolnišnico pe-

ljati, a to vožnino je potem vtaknila med stroške za potír (šub), ki od 1861. do 1868. leta znašajo okoli 500 gold. Ker ta vožnja nikakor ni potír in se bolniki nikjer na stroške deželnega zaklada ne smejo v bolnišnice voziti ali iz bolnišnic odpeljavati, zahteva deželni odbor povračilo teh stroškov. — Gosp. kaplan pl. Premerstein prosi, naj se mu podelí kanonikat ljubljanski, ki sta ga gg. Flachenfeld in Volvič ustanovila za duhovne plemenitega stanú in kterega oddaja deželni zastop; prošnja ta se je izročila gospodu knezoškofu v presojo. — Šolska Schellenburgova ustanova je bila podeljena učencu Texterju v 1. gimnazijalnemu razredu; ob enem pa je deželni odbor c. k. vladi željo razodel, naj se, dozdaj le na učence, ki v Ljubljani gimnazijo obiskujejo, omejena Schellenburgova ustanova, razširi tudi na druge kranjske gimnazije in sploh na sinove kranjskih staršev, kjer koli hodijo v šolo. — Služba sekundarija v bolnišnici ljubljanski je bila kirurgu K. Peternelu podeljena. — Od Hartingerjevih kmetijskih tabelj je deželni odbor naročil po dvoje od vsacega dosihmal na svetlo danega iztisa.

— *(Iz mestnega zbora.)* V seji 17. dne t. m. je zbora predsednik dr. Orel bral sporočilo finančnega odseka, iz kterega se je razvidelo, da pri pregledu mestne blagajnice (kase) je bil mestni denar v dobrem redu, samo to se je našlo, da se je iz njega posodilo 6977 gold. 88½ kr. ubožni kasi. Na to sporočilo in predloge omenjenega odseka, čeravno ni stalo med stvarmi, ki se imajo danes obravnavati, se je vnela živahna razprava, ktere konec je bil sklep, da le v veliki sili, ko je za uboge denarja potreba, pa ga lastna ubožna kasa nima, se sme izposoditi ta denar iz mestne kase, pa vsakoršno tako izposojilo se mora pozneje mestnemu zboru na znanje dati, da potrdi tako ravnanje. Župan dr. Costa je dokazal, da to izposojilo izvira od tod, ker denar, ki ga je ubožna kasa pričakovala, jej ni došel, in odbornik Schwentner je vprašal: kaj pa je očetom ubozih storiti, ako jim imajo odločeno miloščino podeliti, pa v ubožni kasi ni denarja? Treba bo, da ta stvar pride drugi pot v resni prevdarek. — Po končani tej obravnavi so prišle zadeve o prihodnih volitvah mestnih odbornikov na vrsto. V imenu magistratovem je poročal magistratni svetovalec Guttman. Prvo je bilo, da je naznanil ugovore, ki so došli magistratu o tem, da nekteri volilci niso v pravi volilni razred vvrsteni. Najbolj čudno bilo je to, da trinajsterica odbornikov z dr. Pfeffrerjem na čelu je 5 korarjev, ki so dosihmal zmiraj v 1. volilnem razredu volili, htela izbrisati iz te vrste in jih potirati v 2. razred, češ, da davek, ki ga plačujejo od dohodkov zemljišnoodveznih obligacij, ni dohodkin davek. Poročevalec Guttman je temeljito dokazal, da vsem 5 korarjem gré pravica 1. volilnega razreda, le najmlajši, čegar davek ne doseže 84 gold., naj voli v 2. razredu. Temu se je ustavljal odbornik dr. Zupan na vse kriplje, sklicovaje se na mnogovrstne §§.; tako nenavadno mu je vrela beseda, da je bilo prečudno, zakaj da trinajsterica ravno letos hoče izpahniti kanonike iz 1. volilnega razreda, odkodar jih nihče ni preganjal dozdaj. Odbornik dr. Toman je s prepričavno besedo pobijal dr. Zupanove ugovore, in ko je dr. Zupanu priskočil na pomoč dr. pl. Kaltenegger, je dr. Costa se tudi poprijel §§. ljublj. občinske postave in dr. Kalteneggerju dokazal, da je ne tolmači prav. Ko sta še odbornika Horak in V. C. Zupan dodala svoje za obrambo starodavnih korarskih pravic, je po večini glasov obveljal predlog, da razun najmlajšega vsi drugi korarji ostanejo v 1. volilnem razredu; uni voli v 2. razredu; častni kanonik, ki pa ne plačuje nobenega davka, je bil iz vrste volilcev izbrisan. — Potem so bili dnevi prihodnjih volitev odločeni, in sicer tako-le: 3. razred voli 11. maja dopoldne od 8. do 12. ure, in če bi se pri prvi volitvi po postavnem številu glasov ne izvolili vsi 4 odborniki, volijo tisti dan popoldne v drugič; — 2. razred voli 12. maja, in če se ne izvolijo prvi dan vsi 3 odborniki, je volitev 13. maja; — 1. razred voli 14. maja, in po potrebi še 15. maja. Za predsednika volilne komisije v 3. razredu je bil izvoljen odbornik J. Debevec, v 2. razredu odbornik dr. pl. Kaltenegger, v 1. razredu odbornik E. Trpin.

Po takem pridejo v prvi polovici prihodnjega meseca nove volitve na vrsto, o kterih bomo vprihodnje še več govorili. Volitve mestne so važna stvar, in kakor so dozdaj poslušali volilci naši svèt „Novic“, tako se bodo gotovo ravnali tudi pri prihodnjih volitvah po svetu njihovem.

— *(Kupčijska in obrtnijska zbornica)* je imela, kar smo že v zadnjem listu omenili, 14. dne t. m. sejo. V tej je pred razpravo predsednik gosp. V. C. Zupan v imenu zbornice pozdravil novo izvoljene odbornike ter pojasnil glavna vodila zbornice naše, po kterih se je vseskozi ravnalo pod njegovim predsedstvom. Na to naznani tajnika-namestnik J. Murnik vsa zbornici od zadnje seje došla dela; bere sporočilo odborovo o pohišni kupčiji (hausiranji) ptujcev, ktero sklepa s tem nasvetom, naj se ptujcem ne dovoli po hišah kupčevati niti z domačim niti z vnanjim blagom. Zbornica je enoglasno sprejela ta nasvet. Na to se je vršila volitev predsednika in podpredsednika; njen izid smo povedali že v zadnjem listu. — Na prošnjo županije kamniške naj zbornica dela na to, da se ustanovi v Kamniku telegrafni urad in da se napravi železnica iz Ljubljane v Kamnik, je zbornica po živahni debati sprejela predsednikov nasvet, da se ta prošnja izročí posebnemu odseku, kteri naj bi o tem pozneje poročal; v ta odsek so bili voljeni Jan. Horak, Jož. Gregorič in Gust. Tönies. — Med mnogimi drugimi rečmi se je na prošnjo občine borovniške po nasvetu g. Lavrenčiča sklenilo, c. k. deželni vladi priporočati, da dovoli v Borovnici 4 sejme na leto, kakor je že tudi nasvetovala tukajšna kmetijska družba. Na prošnjo mnogih trgovcev, naj zbornica se obrne do ministerstva zarad odprave one tarife, ktera se mora odpravnemu uradu še vedno plačevati v Trstu, akoravno se blago po železnici pripelje, in nekdanji urad, ko se je blago na kolih dovaževalo, zdaj nima nobene skrbi več, se je volil po nasvetu predsednikov odsek, kteri naj v prihodnji seji poroča o tej važni zadevi; v ta odsek so bili izvoljeni gg. Jož. Gregorič, Jož. Kušar in Dragotin Cvajer.

— Na predlog gosp. Holcerja je vodstvo ljubljanske hranilnice sklenilo 300 gold. izročiti kmetiški družbi v ta namen, da obdaruje take, ki bojo letos nabirali hrošče (kebre), da se pokončá ta škodljivi mrčes, kterega bode brž ko ne letos veliko, zato, ker je tako imenovano „kebrovo leto.“ Ta sklep je hvale vreden in bode na veliko korist kmetijstvu, pridni nabiralci pa si bodo vlovili tudi marsikak goldinar. Brž ko ne bode glavni odbor kmetijske družbe to stvar vravnal po svojih poddružnicah, ktere bojo duhovni gospodje in učitelji lahko najbolje podpirali.

— Gospod dr. Toman je ob svojem dohodu v Ljubljano 15. dne t. m. sklical odbor za železnico ljubljansko-belaško in mu naznanil stan te zadeve. Sporočilo njegovo jo bilo prav veselo o taki zadevi, ktera je odvisna od mnogih okolščin; povedal je tudi, da je bil pri Njih Veličanstvu cesarju v Peštu zarad železnice in da tudi na tem najvišem mestu ima železnica naša se nadjati milostne podpore. Odbor, pri-

znavši veliki trud in velike zasluge gosp. dr. Tomanove za ustanovljenje železnice ljubljansko-belaške, mu je dal iznova pooblastilo, kakoršno je treba, da se srčno do konca izpelje ta stvar.

— Že je odpeljanih 8000 centov kranjskega sená v Abisinijo, in spet so g. Pongrac in družniki njegovi dobili naročilo na 30.000 centov.

— *(Nemška pridiga prečastitega kanonika in stolnega fajmoštra gosp. Jož. Zupana v stolni cerkvi ljubljanski ob prazniku oznanenja Mar.)*, ki je toliko hrupa delala pri tisti stranki, ki je 24. sušca „razsvetlila“ in zavoljo ktere je bil gospod fajmošter celó tožen, pride 27. dne t. m. s predgovorom na svitlo in se bode po 10 krajc. dobivala pri Lercherji, Gerberji, Sverljugi in cerkovniku stolne cerkve. Ves dohodek prodanih iztisov je blagi govornik namenil popravi vélikega oltarja v cerkvi matere Božje milostljivega srca v Kropi, rojstnem svojem kraji. — Ves svet bode zdaj sam sodil, ali je govornik to govoril, kar so ovohali „špiceljni“, brez kterih žalibog! dandanes še celó cerkev ni! Natis te pridige pa bode imel dvojni dobri nasledek: cerkev v Kropi se bode olepšala, in celó taki bodo pridigo brali, kteri sicer ne slišijo nobene pridige.

— *(Nov jezik.)* Tukajšna c. kr. finančna direkcija je razpisala unidan v „Laib.“ službo davkarskega kontrolorja, dodavši, da kompetent mora znati kranjski jezik. Mi na Kranjskem poznamo le slovenski jezik, ki ga govorí velika večina vseh prebivalcev na Kranjskem, in pa tisto nemško narečje, ki ga govorí mala množica Kočevarjev. Kaj bi neki ljudje rekli, ako bi dunajska finančna direkcija v doljni Avstriji namesti nemškega jezika zahtevala avstrijski jezik, v Salcburgu salcburški jezik, v Tirolih tirolski jezik itd.? Gospodje, saj ne pačite nam naših poštenih imen; ne vrivajte nam grde „kranjske šprahe“ in pustite nam lepi naš slovenski jezik! Est modus in rebus — —

— „Triglav“ je zadnjič prinesel novico, da c. kr. policijski nadkomisar g. Vidic pride v Trst. To pa menda še ni popolnoma gotovo, ker iz verjetnega vira slišimo, da je c. k. deželno predsedstvo storilo predlog pri c. k. ministerstvu, da bi nadkomisar ostal v Ljubljani.

— Koncert operista g. Melkus-a v nedeljo v čitalničini dvorani je imel dober vspeh na vsako stran: koncertistu je došlo 86 gold., in občinstvo je bilo prav zadovoljno s vršitvijo zanimivega programa. Gospodičina Fichtenau-ova je sopet prav lepo péla; ako še do tega pride, da srebernočisti njen glas bode tudi močán in velikim dvoranam primeren, staviti si jej more dober prognostikon.

— Gosp. Rudolf Willmers, eden izmed prvakov, ki po širokem svetu slovijo kot umetniki na glasoviru, je iz Zagreba, kjer je v narodnem gledišču dal dva obilo obiskovana koncerta, prišel te dni v Ljubljano in napravi jutri zvečer ob ½ 8. uri v reduti veliki koncert. Willmers-a (rojenega Danca), čegar umetnost soglasno priznavajo Francozi, Angleži, Rusi in Nemci, ni nam treba priporočati z mnogo besedami; kamor pride, je zmaga gotova „kralju glasovirnih trilerjev.“

— Prihodnjo nedeljo bodo družinski rokodelci, obhajaje trinajsto obletnico ustanovitve svoje družbe, v dvorani národne čitalnice ob sedmih zvečer igrali dve igri: nemško „Die Nachbarn“ v enem, in slovensko „Rokodelska družba“ v dveh djanjih. Pred in med igrama se bodo pele pesme: „Večerna“, „Jägerlied“ in „Slovenec“. Ustopnine se plača 30 kr. a. v. Nadjati se je obilega občinstva.

— *(Umori in pretepi.)* Žalostne rečí so se godile te dni v okolici ljubljanski. Ni davno, kar se je slišalo o umoru med Medvodami in Loko, in spet se je strašno hudodelstvo doprineslo blizo Ljubljane na dunajski cesti. Usnjar Jan. Nadrah iz Višnjegore je peljal mezdro v Kamnik na prodaj, kjer jo je prodal in za skupljeni denar deloma usnja kupil, ostalih 50 do 70 gold. pa je v bankovcih pri sebi imel. Neki njemu neznan človek kmečkega stanú se mu je domú peljaje prisedel in ž njim peljal čez Mengiš itd.; že blizo sv. Krištofa okoli 8. uri zvečer ga je — saj tako letí sum na-nj — s kamnom vsekal po glavi, da se je na vozu zgrudil in se mu kri vlila po obrazu; v istem hipu mu je oropal denar in z voza skočil, kterega sta konja s pobitim gospodarjem pripeljala do zavore železničinske. Na pol mrtvega so brž dali v bolnišnico, voz in konja pa v gostilnico „k zlatemu križu.“ Včeraj mu je nekoliko odleglo, tako, da je preiskovalnemu sodniku mogel povedati kaj in kako. Človek, na kterega sum letí razbojnega umora, je okoli 30 let star, velik, suhega pa rdečega obraza; imel je kratko sivo suknjo in črn kmečk klobuk; besedo je zavijal nekako tako, kakor govoré okoli Selc ali Železnikov. Tako na tanko popisan gotovo kmalu pride sodniji v roke. — V nedeljo zvečer pa so v Črnivasi na mahu Tomaža Burenka in Mih. Zadnikarja napadli Japelnovi sinovi iz Črnevasi in še neki dva druga tako, da je Burenk, na sencih pobit, v eni uri že smrt storil. — Tudi v Polji, kjer je bilo v nedeljo žegnanje, je bil neki ponoči hud pretep. — To se je godilo v nedeljo ponoči na kmetih — al tudi pri nas v mestu je pihala taka sapa, da ni bilo brez pretépa; na dunajskih ulicah blizo gostilnice pri „Slonu“ so se ne kaj preprijazno v obraz segali štirji „nemški gospodje“ trgovskega stanú „Sch-r, K-r, M-n in W-d. Ali so se v temni noči „turnali“ ali kaj, tega ne vemo, da pa ta ponočni ravs ni bil eksempel nemške kulture, to je bilo očitno vsem, ki so ga gledali.

— Svilnih črvičev popolnoma zdravega semena, španjskega ali brianskega plemena, se dobí nekoliko lotov pri Lizi Gimpelnovi, posestnici na Toplicah na Dolenskem, lot po 4 gold.

— Sliši se glas iz Notranjskega, da je c. kr. planinska okrajna gospóska g. K. htela zapreti za to, ker je kmetom prigovarjal, naj vsled §. 19. državnih osnovnih postav zahtevajo rabo slovenskega jezika. Ker so te postave po Njih Veličanstvu potrjene in delovanje uradnij v tem smislu njihova dolžnost, vrh tega pa ima g. K. kot pobiratelj vžitnine svoje stalno stanovališče na Notranjskem, nikakor ne moremo verjeti, da bi to resnica bila, ako ni kaj druzega vmes, da se je kaj tacega zgodilo. Želeti je, da dotična c. k. okrajna gospóska sama ne odlaša razjasniti to stvar, kteri se svét po pravici čudi.

— *(Odgovor na vprašanje gosp. H. T. v Št. Vidu poleg Zatičine in druzim hišnim gospodarjem.)* Prvo, kar je treba razločiti, je to: pri kteri asekuraciji so zavarovani gospodarji, ki jih zavoljo zaostalih asekuracijnih plačil hoče eksekvirati okrajna gospóska? Zakaj drugačna so pravila (štatute) pri graški asekuraciji in drugačna pri druzih asekuracijah. Pri druzih asekuracijah s tem trenutkom, da gospodar ne plača več, kar je poprej plačeval, neha vsa dolžnost njegova, a tudi pravice nima potem več povračila zahtevati, ako je pogorel. Vsa druga pa je pri graški asekuraciji. Pri tej asekuraciji ukazuje §. 93. njenih pravil, da vsak, kdor hoče izstopiti iz te asekuracije, ktera je to, kar družba ali bratovščina pogorelska, mora to odločno asekuraciji na znanje dati; dokler tega ne storí in se ne odpové, veljá za zavarovanca v družbi. Po §. 96. se odpovedi sprejemajo vsako leto le do konca kimovca (septembra). Po §. 75. zavarovanec, ki ni odrajtal plačila, ne dobí povračila, ako je med tem pogorel. Le če se je plačilo zamudilo za-

voljo posebno važnih zadržkov, sme direkcija po natanjčni preiskavi na poti milosti pogorelcu povrniti škodo. Po §. 74. ima direkcija pravico, ako zavarovanec v 4 tednih po opominu ne plača zaostalega zneska, ga tožiti pri c. k. okrajni (kantonski) gospóski, da brez sodniške razsodbe zaostali dolg po eksekuciji iztirja. — V tem imate odgovor na vsa Vaša vprašanja. Ako so Vaši ljudje zavarovani pri graški asekuraciji, je po gori razloženih §§. eksekucija popolnoma postavna in plačati se mora zaostali dolg. Res, da so pravila graške družbe sila ostra; al treba je, da gospodar, predno se zapiše v kako asekuracijo, na tanko pozvé pravila njena in dolžnosti svoje. Da pa ima graška družba tako ostra pravila, to izvira iz tega, ker je vzajemna (wechselseitige) družba, to je prav za prav pogorelska bratovščina, ktera svojo vsakoletno tarifo po tem odločuje, da odškodnino pogorelsko naloží na vse, ktere ima zapisane v svoji družbi; zapisan pa ostane vsak tako dolgo, dokler svojega izstopa odločno direkciji ne oznani. — Ali pa direkcija svoja pravila tudi v našem domačem (slovenskem) jeziku razglasuje, tega ne vemo; na vsaki način je to neobhodna potreba, da slovenski Kranjec, Štajarec in Korošec saj vé, kakošne dolžnosti ima.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Po velikonočnih praznikih je zbornica poslancev zopet začela svoje delovanje včeraj. Obravnavala je potrebo, da se zniža vožnína za blagó po železnicah. Dr. Toman je izvrstno govoril za znižanje te tarife, in obveljal je predlog gospodarskega odseka, da še v sedanjem zborovanji vlada predloží državnemu zboru načrt postave, ktera vredi tarife za vožnjo blagá po železnicah. — V tej seji je vlada med nekterimi drugimi rečmi zbornici izročila načrt postave za vpeljavo porotnic, ktere naj sodijo po tisku doprinešena hudodelstva in prestopke, in načrt postave, po kteri naj se odpravijo vse papirnate desetice in namesti njih vpelje sreberni s kuprom mešani drobiž v neogerskih in ogerskih deželah, in sicer po 20, 10 in 5 krajcarjev. Vsega tega drobiža skupaj naj bi se kovalo za 12 milijonov, to je, na račun neogerskih dežel 8 milijonov in 400.000 gld., na račun ogerskih pa 3 milijone in 600.000 gld. To bi bilo prav. — Ministerski predlog, po kterem naj se davek naloži na premoženje, je finančni pododsek po nasvetu poročevalca Skene-a enoglasno zavrgel. Skene je dokazal, da ta davek bi bil poguben ljudstvu, pa tudi države bi ne spravil iz zadrege, ker ni res, da državna primanjkava znaša 50 milijonov, ampak 72 milijonov; od 1848 leta se nikjer v Evropi niso davki tako napeli kakor v Avstrii; tako na priliko na Pruskem hodi davka na enega človeka po 6 gl. 60 kr., v Avstrii na 11 gl. 82 kr.; davek na premoženje ni drugega kot povišani zemljiščin, hišni davek itd. in to zeló povišan davek. — Iz vsega se kaže, da pade ta vladni predlog, ker res ne vemo, kteremu poslancu bi vest pripuščala glasovati za davek na premoženje. Ako pade ta predlog v zbornici poslancev, hoče po ustavnih pravilih odstopiti sedanje ministerstvo. Na vsaki način bo tedaj važna seja, ko pride v državnem zboru ta stvar na vrsto. Po „Zukunfti“ je neki presvitli cesar odločno rekel, da hoče slišati občno mnenje, in ako državni zbor ne sprejme ministerskih predlogov, razpustiti ministerstvo.

Hrvaška. Deputacija hrvaškega deželnega zbora se je 18. dne t. m. spet v Pešt podala. Srečno pot!

Iz Trsta. 15. dne t. m. je umrl tukaj prečastiti kanonik Aleš v 84. letu svoje starosti. O njem se pač more reči, da je na vsako stran bil mož po volji božji. Lahka mu zemljica!

Česka. V Pragi in po vsi Češki se delajo velike priprave za národno svečanost, pri kteri se bode temeljni kamen položil národnemu gledišču. Oče Palacky bode zastopal narod češki pri tej slovesnosti in tedaj se bode mu odločilo prvo mesto. — Od vseh strani dohajajo protesti zoper davek na premoženje, to je pa tudi zeló naravno v deželi, kjer je že zdaj toliko zaostalega davka, da po besedah ministerstva se za iztirjevanje davkovskih dolgov, toliko potrebuje vojakov, da od ondi ležečih regimentov ne morejo potrebnega števila oddati ter se za eksekucije mora dopustincev (urlauberjev) nabrati.

Ogerska. — Magjari so tako zagriznjeni v svojo národno armado, da se sliši, da nekteri poslanci ogerskega deželnega zbora se nočejo spustiti v razpravo deželnih dohodkov in stroškov, dokler vprašanje o národni armadi ni gotovo. Ti možje se ravnajo prav po izgledu dunajskih liberalcev, kterim tudi ni bilo pred mirú, dokler konkordat ni prišel na cedilo. — 12. dne t. m. so v Felegyhazi advokata Asztalos-a, kteri kot privrženec Košutov ogerskim ministrom zeló lasé beli, zaprli, in ko je drugi dan po tem zaporu razdraženo ljudstvo ga hotlo po sili oprostiti, se je med njim in vojaki vnel krvav boj, pri kterem je eden izmed ljudstva mrtev obležal, več pa je bilo ranjenih. — Košut ni sprejel Pečujske volitve za poslanca v deželni zbor, in je to odpoved naznanil svojemu prijatlu Perezu v pismu, v kterem svetuje, naj se levica ogerskega deželnega zbora združi v eno stranko pod imenom „narodno-demokratične stranke“, kteri naj gêslo bode „neodvisnost“, „demokracija“ in „ljudska omika.“ Kakošen kruh bo neki iz te moke?!

Francozko. Iz Pariza se zagotovljajo mirni časi. Ruska vlada je neki na to francozki vladi željo razodela, naj odjenja od svojih vojskinih priprav in tako vsem drugim vladam dá dober izgled. Al dozdaj še ni sluha ne duha o tem, marveč se vé, da Poljci, ki v prognanstvu živé v Parizu, pogostoma zahajajo na francozki cesarjevi dvor. — Glavni namen potovanja princa Napoleona po Nemčiji je bil neki ta, da bi bil podrl zvez Prusije z Rusijo, a ni mu obveljalo.

Danska. Severno-šlezviške homatije prihajajo čedalje bolj šetinaste. Ko je danski vojni minister uni dan zapustil Pariz, je živo priporočal cesarju Napoleonu, naj severno-šlezkega vprašanja nikakor ne spustí izpred očí, kajti severni Šlezvik utegne biti povod, da se s trte izvije vojska, po kteri pruska vlada hrepení.

Žitna cena

v Ljubljani 18. aprila 1868.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 6 fl. 40 — banaške 7 fl. 20. — turšice 3 fl. 80. — soršice 5 fl. 30. — rži 4 fl. —. — ječmena 3 fl. —. — prosa 3 fl. 30. — ajde 3 fl. 80. — ovsa 2 fl. 10. — Krompir 1 fl. 80.

Kursi na Dunaji 21. aprila.

5% metaliki 56 fl. 60 kr.	Ažijo srebra 114 fl. 65 kr.
Narodno posojilo 62 fl. 60 kr.	Cekini 5 fl. 58 kr.

Loterijne srečke:

V Gradcu	8. aprila 1868:	43.	14.	68.	85.	60.
na Dunaji		67.	32.	45.	69.	26.

Prihodnje srečkanje v Gradcu in na Dunaji 22. aprila.

Odgovorni vrednik: **Janez Murnik.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.